

## Türkçe Öğretiminde Öz Değerlendirme Uygulamaları\*

## Self-Assessment Practices in Turkish Teaching

Üzeyir Süğümlü

## Yazar Bilgileri

Üzeyir Süğümlü   
Doç. Dr., Ordu Üniversitesi,  
Eğitim Fakültesi, Türkçe ve  
Sosyal Bilimler Eğitimi,  
[u.sugumlu@gmail.com](mailto:u.sugumlu@gmail.com)

## ÖZ

Dil öğretimi; dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma olmak üzere dört temel dil becerisi üzerinden gerçekleştirilmektedir. Türkçe ders kitaplarında da programda yer alan dil becerileri kazanımlarına yönelik etkinlikler yer almaktadır. Öğretim programlarında dil becerilerinin ölçme-değerlendirme süreçlerinde tamamlayıcı ölçme-değerlendirme araçlarından yararlanılması önerilmektedir. Tamamlayıcı ölçme-değerlendirme araçlarından biri de öz değerlendirmedir. Bu bağlamda araştırmanın amacı, ortaokul Türkçe ders kitaplarında öz değerlendirme uygulamalarını incelemektir. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden temel nitel araştırma ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma materyallerini, 2019-2020 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulamada olan ortaokul Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri, ders kitaplarında yer alan etkinlikler ve tema sonu ölçme-değerlendirme sorularının incelenmesi ile toplanmıştır. Araştırmanın verileri, betimsel analiz tekniği ile çözümlenmiştir. Ders kitapları, MAXQDA 20 nitel veri analizi programına aktarılmış ve analizler program üzerinden yapılmıştır. Araştırma ile ortaokul Türkçe ders kitaplarında öz değerlendirme uygulamalarına çok az yer verildiği, 6. sınıf düzeyinde hiç yer verilmediği, konuşma ve yazma becerilerine yönelik öz değerlendirme uygulamalarına yer verildiği ancak okuma ve dinleme/izleme becerilerine yönelik öz değerlendirme uygulamalarına 5. sınıf dışında yer verilmediği sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu sonuçlardan hareketle öz değerlendirme uygulamalarına her sınıf düzeyi ders kitabında yer verilmesi, her metnin sonunda metne yönelik kazanımlarla ilişkili öz değerlendirme uygulamasının yer alması ve Türkçe öğretiminde öz değerlendirme uygulamasının daha sık kullanılması önerileri geliştirilmiştir.

## Makale Bilgileri

**Anahtar Kelimeler**  
Dil Becerileri  
Ders kitabı  
Tamamlayıcı Ölçme-  
Değerlendirme Araçları  
Öz Değerlendirme

**Keywords**  
Language Skills  
Textbook  
Complementary Measurement-  
Evaluation Tools  
Self-Assessment

**Makale Geçmişi**  
Geliş: 16.07.2021  
Düzeltilme: 02.10.2021  
Kabul: 19.10.2021

## ABSTRACT

Language teaching consists of four basic language skills such as listening/watching, speaking, reading, and writing. Turkish textbooks also include activities related to the acquisition of language skills available in the curriculum. Curricula recommend using complementary measurement-evaluation tools in the measurement-evaluation processes of language skills. One of the complementary measurement-evaluation tools is self-assessment. In this regard, this study aims to examine the self-assessment practices in secondary school Turkish textbooks. This study used the basic qualitative research design, one of the qualitative research methods. The study materials of the study consisted of secondary school Turkish textbooks that have been in practice since the 2019-2020 academic year. The data were collected with the examination of the activities in the textbooks and the measurement-evaluation questions at the end of the theme. Descriptive analysis technique was used during data analysis. Textbooks were transferred to the MAXQDA 20 qualitative data analysis program, and the analyses were made via this program. The results suggested that self-assessment practices were rarely included in the secondary school Turkish textbooks, and that they were not included at all at the 6th-grade level, self-assessment practices for speaking and writing skills were included, but those for reading and listening/watching skills were not except for the 5th-grade. Based upon these results, various recommendations were provided as to include self-evaluation practices in textbooks at each grade level and self-assessment practice related to text-related learning outcomes at the end of each text as well as using self-assessment practices more frequently in Turkish teaching.

\*Bu araştırma, 25-27 Mart 2021 tarihlerinde düzenlenen 8. Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi'nde sunulan sözlü bildiriden üretilmiştir.

## Makale Türü

Araştırma

**Önerilen Atıf** Süğümlü, Ü. (2021). Türkçe öğretiminde öz değerlendirme uygulamaları. *TEBD*, 19(2), 733-752. <https://doi.org/10.37217/tebd.972445>

## Giriş

Dil öğretimi, dört temel beceri üzerinden gerçekleştirilmektedir. Bu beceriler; dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazmadır. Dinleme/izleme ve okuma anlamaya dayalı, konuşma ve yazma ise anlatmaya dayalı dil becerilerini oluşturmaktadır (Şahin, 2020, s. 103). Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2019a) dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerine yönelik kazanımlar yer almaktadır. Programda öğrencilerin dil becerileriyle birlikte zihinsel ve sosyal becerilerinin geliştirilmesine yönelik amaçlar ve kazanımlar da yer almaktadır. Türkçe dersinin içerikleri de programda yer alan kazanımlardan hareketle oluşturulmaktadır. Bunun yanı sıra Türkçe dersi, farklı disiplinlerle ilişkili, içinde birçok beceriyi barındıran çok yönlü bir ders (Sulak ve Süğümlü, 2020, s. 333) olma özelliği taşımaktadır. Bir beceri dersi olan Türkçe öğretiminde, her bir becerinin ayrı ayrı ele alınması ve değerlendirilmesi için geleneksel ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarından uzaklaşıp çağdaş, alternatif, tanılayıcı ölçme araçlarının benimsenmesi gerekmektedir (Doğan-Kahtalı ve Çelik, 2020, s. 238).

Türkiye'de 2005-2006 eğitim-öğretim yılından itibaren öğretim programlarında değişikliğe gidilmiş ve çağdaş yaklaşımlara dayalı olarak öğretim programları geliştirilmiştir. Öğretim programlarının ölçme-değerlendirme boyutunda da tamamlayıcı ölçme-değerlendirme araçları önerilmiştir. Tamamlayıcı ölçme-değerlendirme araçları, öğrenci merkezli ölçme-değerlendirme araçları olarak da değerlendirilmektedir. Tamamlayıcı ölçme-değerlendirme araçları sayesinde öğrenciler, düşünme süreçlerini ve bu süreç sonunda ürettikleri ürünleri değerlendirme olanağı bulmaktadırlar (Göçer, Arslan ve Çaylı, 2017). İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (MEB, 2006) süreç içerisinde öğrenmenin ne ölçüde ve nasıl gerçekleştiğini belirlemek amacıyla kontrol listeleri, akran değerlendirme formu, öz değerlendirme formu, gözlem formları vb. tamamlayıcı ölçme-değerlendirme araçları önerilmiştir. Şu an uygulamada olan Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (MEB, 2019a) da bu anlayış yer almaktadır. Program, ölçme-değerlendirme sürecinde azami çeşitlilik ve esneklikle hareket edilmesini, çok odaklı ölçme-değerlendirmenin esas olduğunu ve ölçme-değerlendirme uygulamalarının öğrencilerin ve öğretmenlerin etkin katılımlarıyla gerçekleştirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Programın ölçme-değerlendirme anlayışı, Türkçe öğretiminde tamamlayıcı ölçme-değerlendirme araçlarının kullanılması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Öğrencinin değerlendirme sürecine katılımı öz değerlendirme, akran değerlendirme ve grup değerlendirme gibi tamamlayıcı ölçme-değerlendirme araçları ile gerçekleşebilmektedir (Alıcı, 2020, s. 151).

Tamamlayıcı ölçme-değerlendirme araçlarından birisi de öz değerlendirmedir. Öz değerlendirme öğrenci merkezli bir öğretim anlayışını yansıtmaktadır ve öğrencilerin kendi kendine öğrenmelerini desteklemektedir. Kendi kendine öğrenme becerisine sahip bir öğrenci, üst düzey

düşünme becerilerini geliştirmek için öğrenme süreçlerine aktif olarak dâhil olmaktadır (Yaylak, 2020). Öğrencilerin kendi çalışmaları hakkında kararlar vermesi olarak tanımlanan öz değerlendirme ile öğrencilere dönütler verilmekte ve öğrencilerin eleştiri yapma becerisi kazanmalarına yardımcı olunmaktadır (MEB, 2006). Öz değerlendirme, öğrencilerin çalışmalarının niteliği üzerinde düşündükleri, açıkça belirtilen hedefleri veya ölçütleri ne derece yansıttığını yargıladıkları ve buna göre gözden geçirdikleri biçimlendirici bir değerlendirme sürecidir (Andrade ve Valtcheva, 2009, s. 13). Öz değerlendirme; öğrencilerin sürece aktif katılmalarını, yeteneklerini keşfederek kendilerini geliştirmelerini sağlamaktadır (Göçer, 2019). Öz değerlendirme aracıyla öğrenciler, kendi öğrenme süreçlerinin farkına varmakta ve daha bilinçli, verimli, etkili öğrenme yaşantıları geçirme olanağı bulmaktadırlar (Duran ve Öztürk, 2020). Öz değerlendirme, bireyin kendi yeteneklerini kendilerinin keşfetmelerine yardımcı olan bir yaklaşımdır ve bu yaklaşım, öğrencinin güçlü ve zayıf yönlerini öğrenmesinde, sürecin bir parçası olmasında ve motivasyonunun artmasında etkili olabilmektedir (Uysal, Öztürk ve Döş, 2015, s. 106). Öz değerlendirme performans dayanaklı değerlendirmelerin yap taşlarından biridir ve öğrencinin gösterdiği performansı değerlendirmesi, özellikle yaptığı işe karşı farkındalığını artırmaktadır (Gültekin, 2017, s. 245).

Özellikle dil öğreniminde özerk öğrenme anlayışı çerçevesinde öz değerlendirme önem kazanmıştır. Öz değerlendirmenin öğrencilerin kendi gelişimlerini görmelerini sağladığı ve kişisel ihtiyaçlarına cevap verdiği için özerk dil öğreniminde temel dil öğretim stratejisi olduğu yaygın olan bir görüştür (Harris, 1997; Şentürk, 2017). Benson (2011), öğrencilerin kendi öğrenmelerini değerlendirmelerinin özerk dil öğrenmenin önemli bir unsuru olduğunu belirtmektedir. Gardner (2000), öz değerlendirme ile özerk öğrenme arasında ilişki kurmakta ve öz değerlendirmenin öğrencilerin kişiselleştirilmiş ilerlemelerini izlemelerine yardımcı olduğunu belirtmektedir. Bunun yanı sıra Gardner (2000), öz değerlendirmenin öğrenci açısından bireyselleştirme, yansıma, motivasyon, değerlendirme, izleme, destek, akreditasyon ve gerekçelendirme; öğretmen açısından değerlendirme, izleme ve destek; okul açısından ise akreditasyon ve gerekçelendirme yönlerinden yararları olduğunu belirtmektedir.

Öz değerlendirmenin öğrenci, öğretmen ve okul açısından yararları Gardner (2000) tarafından özetle şu şekilde ifade edilmektedir: Öğrenci, öğrenme sorumluluğunun bir gereği olarak bireysel öğrenme sürecini izlemek durumundadır. Öğrencinin bireysel öğrenme sürecini izlemesi, onun öğrenme motivasyonunun artmasını ve öğrenme deneyimlerinin öğrenme sürecine yansımaları sağlar. Öğretmenlerin öğrencilerin öğrenme süreçlerine yönelik yaptıkları yönlendirme ve geri bildirimler, öğrencinin öğrenmelerinin değerlendirilmesine katkı sunar. Öğrencilerin kendi öğrenmelerini değerlendirmeleri, okulların kendi iç denetleme unsuru olarak belirlenen öğrenme hedeflerine ulaşılıp ulaşılmadığının da belirlenmesine yardımcı olur.

Yapılan alanyazın taraması (ULAKBİM TR DİZİN ve Google Akademik'te "öz değerlendirme", "Türkçe ders kitabı" ve "ölçme-değerlendirme / ölçme ve değerlendirme" anahtar kavramları ile yapılan tarama) sonucunda Türkçe öğretiminde kullanılan temel öğretim materyallerinden biri olan ders kitaplarında, doğrudan öz değerlendirme ölçme-değerlendirme uygulamalarına yer verilip verilmediğini ortaya koyan herhangi bir araştırma tespit edilmemiştir. Bu da alanyazında bir boşluk olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle yapılan bu araştırmanın Türkçe öğretiminde tamamlayıcı ölçme-değerlendirme süreçlerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda araştırmanın amacı, ortaokul Türkçe ders kitaplarında öz değerlendirme uygulamalarının durumunu incelemektir. Araştırmanın amacı doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

1. Beşinci sınıf düzeyi ders kitabında öz değerlendirme uygulamalarına yer verilmiş midir?
2. Altıncı sınıf düzeyi ders kitabında öz değerlendirme uygulamalarına yer verilmiş midir?
3. Yedinci sınıf düzeyi ders kitabında öz değerlendirme uygulamalarına yer verilmiş midir?
4. Sekizinci sınıf düzeyi ders kitabında öz değerlendirme uygulamalarına yer verilmiş midir?
5. Ortaokul Türkçe ders kitaplarında öz değerlendirme uygulamalarının dil becerilerine dağılım durumu nasıldır?

### **Yöntem**

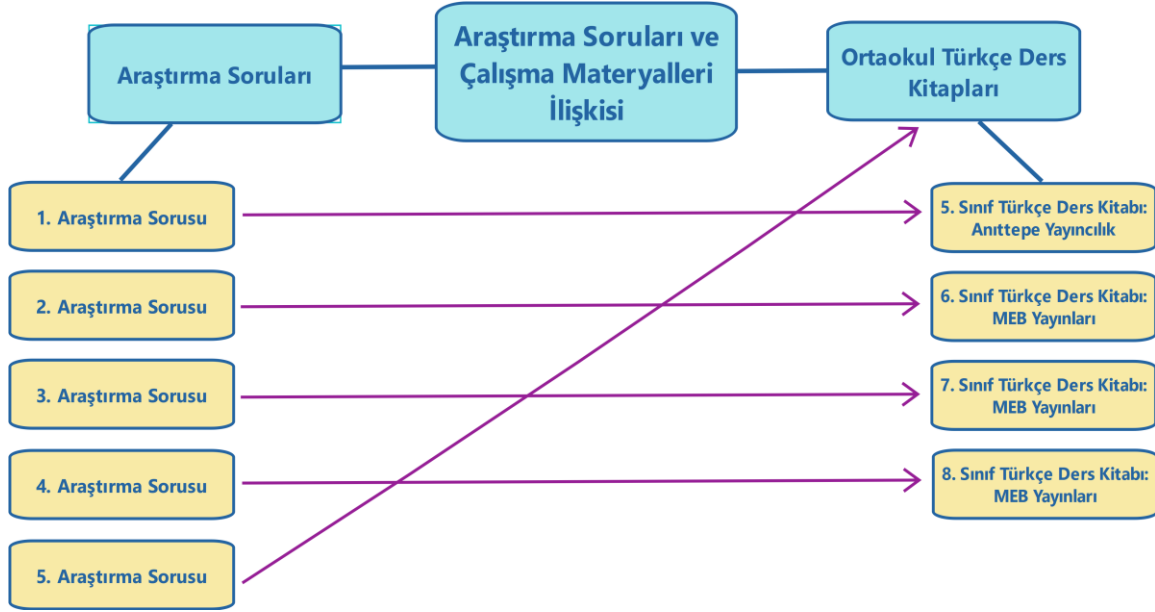
#### **Araştırmanın Deseni**

Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden temel nitel araştırma ile gerçekleştirilmiştir. Temel nitel araştırmada veriler; gözlem, görüşme ya da doküman incelemesi yoluyla toplanmaktadır (Merriam, 2013). Araştırma modeli olarak temel nitel araştırmanın kullanılmasının nedeni, araştırmada verilerin ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan etkinlikler ve tema sonu ölçme-değerlendirme sorularının incelenmesi yoluyla toplanmasıdır. Ders kitaplarında yer alan her türlü yazılı ve görsel unsur (grafik, çizelge vb.) belge olarak değerlendirilmiştir.

#### **Çalışma Materyali**

Araştırmanın çalışma materyallerini, Türkçe Dersi Öğretim Programı (MEB, 2019a) ve 2019-2020 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulamada olan ortaokul Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı (MEB, 2019b) Anıttepe Yayıncılık; 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı (MEB, 2019c), 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı (MEB, 2019d) ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı (MEB, 2019e) ise Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanmış ders kitaplarıdır. Araştırmanın çalışma materyallerinin belirlenmesinde ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örneklemede temel anlayış, araştırmacılar tarafından önceden belirlenen ölçüt ya da ölçütleri karşılayan olayların, durumların çalışılıp gözden geçirilmesidir (Keser-Özmantar, 2018). Araştırmanın çalışma materyallerinin belirlenme ölçütü, uygulamada olan program ve ortaokul Türkçe ders kitapları

olmalarıdır. Araştırma soruları ve bu araştırma sorularının yanıtının arandığı çalışma materyalleri, Şekil 1’de gösterilmiştir.



Şekil 1. Araştırma Soruları ve Çalışma Materyalleri İlişkisi

### Verilerin Toplanması

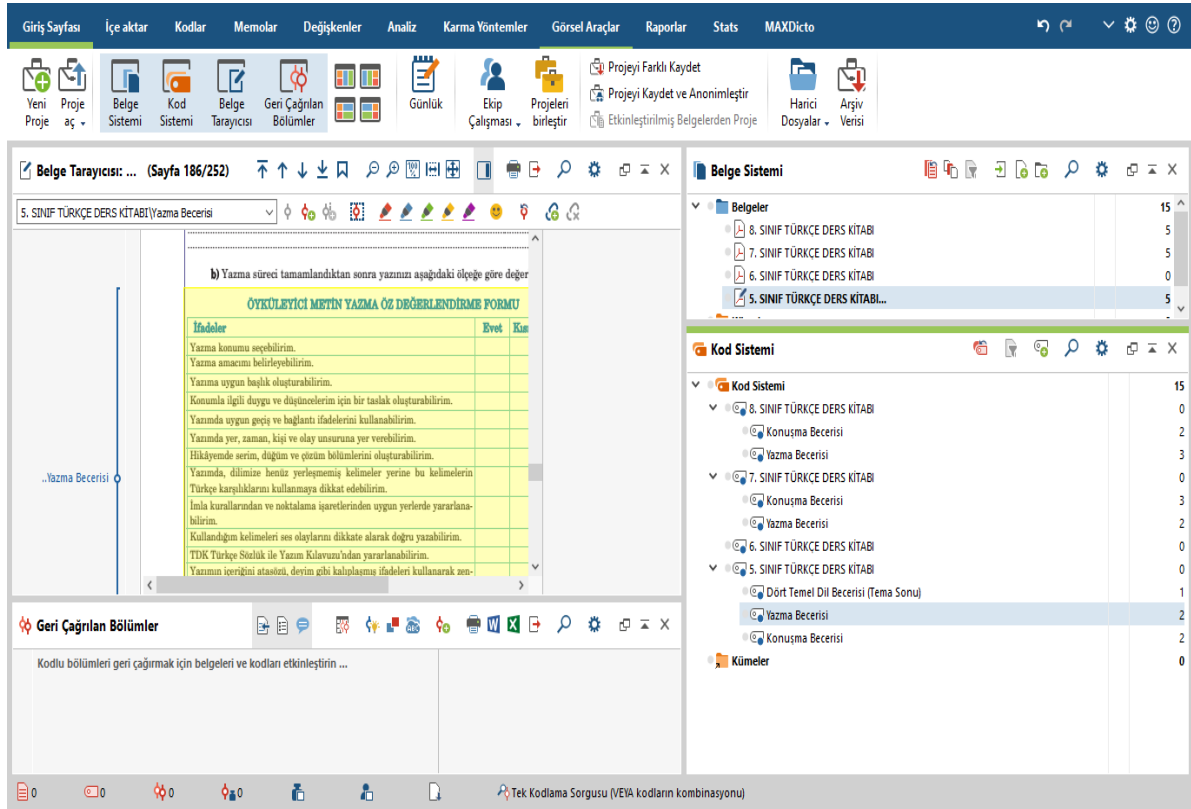
Araştırmanın verileri, ders kitaplarında yer alan etkinlikler ve tema sonu ölçme değerlendirme sorularının incelenmesi ile toplanmıştır. Ders kitaplarında yer alan etkinlikler ile tema sonu ölçme-değerlendirme soruları, araştırmacı tarafından incelenmiştir. Veri kayıplarını en aza indirmek için inceleme, MAXQDA 20 nitel veri analizi programı üzerinden yapılmıştır. İnceleme süreci 5. sınıf Türkçe ders kitabı ile başlamış ve sırası ile 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları ile devam etmiştir. Öncelikle ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan temalar belirlenmiş ve temalarda yer alan metinlerin etkinlikleri incelenmiştir. Bu işlemlerin ardından tema sonlarında yer alan tema sonu ölçme ve değerlendirme çalışmalarının incelenmesi yapılmıştır. Araştırmacının öz değerlendirme olarak belirlediği unsurlar, dil becerilerine ve sınıf düzeylerine göre sınıflandırılarak veri toplama süreci tamamlanmıştır.

### Verilerin Analizi, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Araştırmanın verileri, betimsel analiz tekniği ile çözümlenmiştir. Betimsel analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 256). Bu çalışmada da elde edilen bulgular tablo, görsel ve şekiller kullanılarak düzenlenmiş, betimlenmiş ve yorumlanmıştır. Veri analizi için ortaokul Türkçe ders kitapları, pdf formatında MAXQDA 20 nitel veri analizi programına aktarılmış ve analizler, program üzerinden yapılmıştır. Ders kitaplarındaki öz değerlendirme uygulamaları, dil becerilerine göre kodlanmış ve sınıf düzeylerine göre sınıflandırılmıştır. Bu işlemin ardından ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan öz

değerlendirme uygulamaları tablolara aktarılmıştır. Tablolarda öz değerlendirme uygulamalarının ilgili olduğu dil becerisi, özellikleri ve sıklıkları verilmiştir. Öz değerlendirme uygulamalarının dil becerilerine genel dağılımı ise programdan elde edilen görselle sunulmuştur. Ayrıca her dil becerisine ve her sınıf düzeyine yönelik öz değerlendirme örneklerine görsel olarak yer verilmiştir.

Araştırmada geçerlik ve güvenilirlik kapsamında ilk olarak veri kayıplarını en aza indirmek amaçlanmıştır. Bu amaç için MAXQDA nitel veri analizi programı kullanılmıştır. Kodlamalar, program üzerinden yapıldığı için araştırmada olası hiçbir veri kaybı yaşanmamıştır. Program üzerinden elde edilen veriler, üç Türkçe öğretmenine gönderilmiş ve onların görüşleri alınarak kapsam geçerliği çalışması yapılmıştır. Ayrıca veri analizinin güvenilirliğini sağlamak için ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan öz değerlendirme uygulamaları örneklerine (doğrudan aktarım) yer verilmiştir. Araştırmada kullanılan ve güvenilirliği sağlamada önemli bir araç olan MAXQDA nitel veri analizi programında yapılan kodlamalar Şekil 2’de sunulmuştur.



Şekil 2. MAXQDA Programı ile Yapılan Kodlamalar

## Bulgular

### Beşinci Sınıf Düzeyinde Öz Değerlendirme Uygulamaları

5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda (MEB, 2019b) yer verilen öz değerlendirme uygulamalarının hangi dil becerilerine yönelik olduğu, başlıkları, sıklığı ve açıklamaları Tablo 1’de gösterilmiştir.

**Tablo 1.** Beşinci Sınıf Düzeyinde Öz Değerlendirme Uygulamaları

<i>Dil Becerisi</i>	<i>Uygulama</i>	<i>Sıklık</i>	<i>Açıklama</i>
Konuşma	Konuşmamı Değerlendiriyorum	2	Birinci ve ikinci uygulama altışar maddeden oluşmaktadır. Uygulamalarda sırasıyla “Evet”, “Kısmen” ve “Hayır” olmak üzere üçlü dereceleme kullanılmıştır.
Yazma	Öyküleyici Metin Yazma Öz Değerlendirme	1	Bu uygulama, 15 maddeden oluşmaktadır. Uygulamada sırasıyla “Evet”, “Kısmen” ve “Hayır” olmak üzere üçlü dereceleme kullanılmıştır.
	Bilgilendirici Metin Yazma Öz Değerlendirme	1	Bu uygulama, 15 maddeden oluşmaktadır. Uygulamada sırasıyla “Evet”, “Kısmen” ve “Hayır” olmak üzere üçlü dereceleme kullanılmıştır.
Dört Temel Dil Becerisi	Kendimi Değerlendiriyorum	1	Bu uygulama, 25 maddeden oluşmaktadır. Uygulamada sırasıyla “Evet”, “Kısmen” ve “Hayır” olmak üzere üçlü dereceleme kullanılmıştır. Uygulamada; dinlemeye yönelik 5, konuşmaya yönelik 6, okumaya yönelik 7 ve yazmaya yönelik 7 madde yer almaktadır.

Tablo 1 incelendiğinde beşinci sınıf düzeyi ders kitabında yer verilen öz değerlendirme uygulamalarının konuşma becerisine yönelik “Konuşmamı Değerlendiriyorum”, yazma becerisine yönelik “Öyküleyici Metin Öz Değerlendirme” ve “Bilgilendirici Metin Öz Değerlendirme”, dört temel dil becerisine yönelik ise “Kendimi Değerlendiriyorum” başlıklarıyla yer aldığı görülmektedir. Ders kitabında öz değerlendirme uygulamalarının sıklığı incelendiğinde konuşma becerisine yönelik 2, yazma becerisine yönelik 2 ve dört temel dil becerisine yönelik ise 1 olmak üzere toplamda 5 öz değerlendirme uygulamasına yer verildiği görülmektedir. Ders kitabında yer verilen öz değerlendirme uygulamalarının özellikleri incelendiğinde konuşma becerisine yönelik 2 uygulamanın altışar maddeden oluştuğu ve uygulamalarda, üçlü dereceleme kullanıldığı; yazma becerisine yönelik 2 uygulamanın on beşer maddeden oluştuğu ve uygulamalarda, üçlü dereceleme kullanıldığı; dört temel dil becerisine yönelik 1 uygulamanın ise 25 maddeden (dinlemeye yönelik 5, konuşmaya yönelik 6, okumaya yönelik 7 ve yazmaya yönelik 7) oluştuğu ve uygulamada, üçlü dereceleme kullanıldığı görülmektedir. Öz değerlendirme uygulamalarında yer alan maddelere yanıt seçenekleri; “Evet”, “Kısmen” ve “Hayır” şeklinde düzenlenmiştir. Ders kitabında bir genel öz değerlendirme dışında okuma ve dinleme/izleme becerilerine yönelik ise herhangi bir öz değerlendirme uygulamasına yer verilmemiştir. Bu durum, ders kitabının bir eksikliği olarak değerlendirilebilir.

Beşinci sınıf düzeyi ders kitabında yer alan öz değerlendirme uygulamalarından yazma becerisine yönelik “Öyküleyici Metin Yazma Öz Değerlendirme Formu” uygulaması, Şekil 3’te sunulmuştur.

**b) Yazma süreci tamamlandıktan sonra yazınızı aşağıdaki ölçeğe göre değerlendiriniz.**

**ÖYKÜLEYİCİ METİN YAZMA ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU**

İfadeler	Evet	Kısmen	Hayır
Yazma konumu seçebilirim.			
Yazma amacımı belirleyebilirim.			
Yazma uygun başlık oluşturabilirim.			
Konumla ilgili duygu ve düşüncelerim için bir taslak oluşturabilirim.			
Yazımda uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanabilirim.			
Yazımda yer, zaman, kişi ve olay unsuruna yer verebilirim.			
Hikâyemde serim, düğüm ve çözüm bölümlerini oluşturabilirim.			
Yazımda, dilimize henüz yerleşmemiş kelimeler yerine bu kelimelerin Türkçe karşılıklarını kullanmaya dikkat edebilirim.			
İmla kurallarından ve noktalama işaretlerinden uygun yerlerde yararlanabilirim.			
Kullandığım kelimeleri ses olaylarını dikkate alarak doğru yazabilirim.			
TDK Türkçe Sözlük ile Yazım Kılavuzu'ndan yararlanabilirim.			
Yazımın içeriğini atasözü, deyim gibi kalıplaşmış ifadeleri kullanarak zenginleştirebilirim.			
Yazdıklarımı imla ve noktalama bakımından kontrol edebilirim.			
Yazımın içeriğini tutarlı bir metin oluşturma yönünden düzenleyebilirim.			
Yazma amacıma ulaşma durumumu sorgulayabilirim.			

Şekil 3. Beşinci Sınıf Düzeyinde Yazma Becerisine Yönelik Öz Değerlendirme Örneği

Beşinci sınıf düzeyi ders kitabında yer alan öz değerlendirme uygulamalarından konuşma becerisine yönelik “Konuşmamı Değerlendiriyorum” öz değerlendirme uygulaması Şekil 4’te sunulmuştur.

**9. ETKİNLİK**

**a) Aşağıdaki kelimeleri kullanarak bir konuşma yapınız.**  
gezi kültürel farkındalık yabancı dil iletişim

**b) Yaptığımız konuşmayı aşağıdaki forma göre değerlendiriniz.**

**KONUŞMAMI DEĞERLENDİRİYORUM**

Ölçütler	Evet	Kısmen	Hayır
Konuşurken beden dilimi etkili kullandım.			
Konuşmamda uygun geçiş ve bağlantı ifadeleri kullandım.			
Konuşmamda yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçesini kullandım.			
Kelimeleri anlamına uygun kullandım.			
Konuşurken göz teması kurdum.			
Konuşurken işitilebilir bir ses tonu kullandım.			

Şekil 4. Beşinci Sınıf Düzeyinde Konuşma Becerisine Yönelik Öz Değerlendirme Örneği

### Altıncı Sınıf Düzeyinde Öz Değerlendirme Uygulamaları

6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda (MEB, 2019c) herhangi bir öz değerlendirme uygulaması yer almamaktadır. Beşinci sınıf düzeyi ders kitabında öz değerlendirme uygulamalarının yer alıp bir üst düzey olan altıncı sınıf düzeyi ders kitabında öz değerlendirme uygulamalarının yer almaması, ders kitabının önemli bir eksikliği olarak değerlendirilebilir.

### Yedinci Sınıf Düzeyinde Öz Değerlendirme Uygulamaları

7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda (MEB, 2019d) yer verilen öz değerlendirme uygulamalarının hangi dil becerilerine yönelik olduğu, başlıkları, sıklığı ve açıklamaları Tablo 2’de gösterilmiştir.



**Tablo 2.** Yedinci Sınıf Düzeyinde Öz Değerlendirme Uygulamaları

Dil Becerisi	Form Adı	Sıklık	Açıklama
Konuşma	Konuşmamı Değerlendiriyorum	2	Birinci uygulama 5 ve ikinci uygulama 4 maddeden oluşmaktadır. Uygulamalarda sırasıyla "Evet", "Hayır" ve "Kısmen" olmak üzere üçlü dereceleme kullanılmıştır.
	Münazara Değerlendirme Formu	1	Bu uygulama, 5 maddeden oluşmaktadır. Uygulamada sırasıyla "Evet", "Hayır" ve "Kısmen" olmak üzere üçlü dereceleme kullanılmıştır.
Yazma	Yazdıklarımı Değerlendiriyorum	2	Bu uygulamalar, yedişer maddeden oluşmaktadır. Uygulamalarda sırasıyla "Evet", "Hayır" ve "Kısmen" olmak üzere üçlü dereceleme kullanılmıştır.

Tablo 2 incelendiğinde yedinci sınıf düzeyi ders kitabında yer verilen öz değerlendirme uygulamalarının konuşma becerisine yönelik "Konuşmamı Değerlendiriyorum" ve "Münazara Değerlendirme Formu", yazma becerisine yönelik ise "Yazdıklarımı Değerlendiriyorum" başlıklarıyla yer aldığı görülmektedir. Ders kitabında öz değerlendirme uygulamalarının sıklığı incelendiğinde; konuşma becerisine yönelik 3 ve yazma becerisine yönelik 2 olmak üzere toplamda 5 öz değerlendirme uygulamasına yer verildiği görülmektedir. Ders kitabında yer verilen öz değerlendirme uygulamalarının özellikleri incelendiğinde konuşma becerisine yönelik birinci uygulamanın 5, ikinci uygulamanın ise 4 maddeden oluştuğu ve uygulamalarda, üçlü dereceleme kullanıldığı; yazma becerisine yönelik iki uygulamanın da yedişer maddeden oluştuğu ve uygulamalarda üçlü dereceleme kullanıldığı görülmektedir. Öz değerlendirme uygulamalarında yer alan maddelere yanıt seçenekleri; "Evet", "Hayır" ve "Kısmen" şeklinde düzenlenmiştir. Ders kitabında okuma ve dinleme/izleme becerilerine yönelik ise herhangi bir öz değerlendirme uygulamasına yer verilmemiştir. Bu durum, ders kitabının bir eksikliği olarak değerlendirilebilir.

Yedinci sınıf düzeyi ders kitabında yer alan öz değerlendirme uygulamalarından yazma becerisine yönelik "Yazdıklarımı Değerlendiriyorum" öz değerlendirme uygulaması Şekil 5'te sunulmuştur.

Yazınızı aşağıdaki forma göre değerlendiriniz.

YAZDIKLARIMI DEĞERLENDİRİYORUM			
Özellikler	Evet	Hayır	Kısmen
Yazımın içeriğine uygun başlık belirledim.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Yazımda geçiş ve bağlantı ifadeleri kullandım.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Yeni öğrendiğim kelime ve kavramları kullandım.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Yazımı zenginleştirmek için atasözleri ve deyimler kullandım.	<input checked="" type="checkbox"/>	<input checked="" type="checkbox"/>	<input checked="" type="checkbox"/>
Günlük hayattan örnekler verdim.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Noktalama işaretlerini doğru yerde kullandım.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Yazım kurallarına uydum.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

Şekil 5. Yedinci Sınıf Düzeyinde Yazma Becerisine Yönelik Öz Değerlendirme Örneği

Yedinci sınıf düzeyi ders kitabında yer alan öz değerlendirme uygulamalarından konuşma becerisine yönelik “Konuşmamı Değerlendiriyorum” öz değerlendirme uygulaması Şekil 6’da sunulmuştur.

**6. ETKİNLİK:** Aşağıdaki “Konuşmamı Değerlendiriyorum” formunu inceleyiniz. “İnsanlarla ilgili ilk izlenim mi yoksa zaman içindeki izlenimler mi daha gerçekçi bilgiler verir?” sorusundan hareketle sınıfta bir tartışma düzenleyiniz. “Konuşmamı Değerlendiriyorum” formunu yaptığınız tartışma doğrultusunda doldurunuz.

KONUŞMAMI DEĞERLENDİRİYORUM			
Özellikler	Evet	Hayır	Kısmen
Konuşmam için hazırlık yaptım.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Konuşmalarım da beden dilini etkili bir şekilde kullandım.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Yaratıcı fikirler sundum.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Kelimeleri doğru telaffuz ettim.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Konuşmalarım da yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullandım.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

Şekil 6. Yedinci Sınıf Düzeyinde Konuşma Becerisine Yönelik Öz Değerlendirme Örneği

### Sekizinci Sınıf Düzeyinde Öz Değerlendirme Uygulamaları

8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda (MEB, 2019e) yer verilen öz değerlendirme uygulamalarının hangi dil becerilerine yönelik olduğu, başlıkları, sıklığı ve açıklamaları Tablo 3’te gösterilmiştir.

**Tablo 3.** Sekizinci Sınıf Düzeyinde Öz Değerlendirme Uygulamaları

Dil Becerisi	Uygulama	Sıklık	Açıklama
Konuşma	Sözlü Sunum Becerisi Öz Değerlendirme	2	Birinci uygulama 9, ikinci uygulama 7 maddeden oluşmaktadır. Uygulamalarda sırasıyla “Evet”, “Kısmen” ve “Hayır” olmak üzere üçlü dereceleme kullanılmıştır.
Yazma	Yazma Becerisi Öz Değerlendirme	3	Birinci uygulama 7, ikinci uygulama 6 ve üçüncü uygulama 5 maddeden oluşmaktadır. Birinci ve ikinci uygulamada sırasıyla “Evet”, “Kısmen” ve “Hayır” olmak üzere üçlü dereceleme kullanılmıştır. Üçüncü uygulamada ise “Evet” ve “Hayır” seçenekleri kullanılmıştır.

Tablo 3 incelendiğinde sekizinci sınıf düzeyi ders kitabında yer verilen öz değerlendirme uygulamalarının konuşma becerisine yönelik “Sözlü Sunum Becerisi Öz Değerlendirme” ve yazma becerisine yönelik ise “Yazma Becerisi Öz Değerlendirme” başlıklarıyla yer aldığı görülmektedir. Ders kitabında öz değerlendirme uygulamalarının sıklığı incelendiğinde; konuşma becerisine yönelik 2 ve yazma becerisine yönelik 3 olmak üzere toplamda 5 öz değerlendirme uygulamasına yer verildiği görülmektedir. Ders kitabında yer verilen öz değerlendirme uygulamalarının özellikleri incelendiğinde; konuşma becerisine yönelik birinci uygulamanın 9, ikinci uygulamanın ise 7 maddeden oluştuğu ve uygulamalarda, üçlü dereceleme kullanıldığı; yazma becerisine yönelik birinci uygulamanın 7, ikinci uygulamanın 6, üçüncü uygulamanın ise 5 maddeden oluştuğu ve uygulamalarda üçlü dereceleme kullanıldığı görülmektedir. Öz değerlendirme uygulamalarında yer

alan maddelere yanıt seçenekleri; “Evet”, “Kısmen” ve “Hayır” şeklinde düzenlenmiştir. Yazma becerisine yönelik üçüncü öz değerlendirme uygulamasında ise diğer uygulamalardan farklı olarak “Evet” ve “Hayır” seçeneklerine yer verilmiştir. Ders kitabında okuma ve dinleme/izleme becerilerine yönelik ise herhangi bir öz değerlendirme uygulamasına yer verilmemiştir. Bu durum, ders kitabının bir eksikliği olarak değerlendirilebilir.

Sekizinci sınıf düzeyi ders kitabında yer alan öz değerlendirme uygulamalarından konuşma becerisine yönelik “Sözlü Sunum Becerisi Öz Değerlendirme Formu” uygulaması Şekil 7’de sunulmuştur.

**5. ETKİNLİK**

a) Kent yaşamı ve modernleşmenin komşuluk ilişkilerini etkilemesiyle ilgili düşüncelerinizi anlatan bir konuşma yapınız.

b) Yaptığınız konuşmayı aşağıdaki forma göre değerlendiriniz.

**Sözlü Sunum Becerisi Öz Değerlendirme Formu**

	Evet	Kısmen	Hayır
Konuşmama uygun ifadelerle başladım.			
Dikkati dağıtacak ayrıntılardan kaçındım.			
Konuşurken gereksiz sesler çıkarmaktan kaçındım.			
Dinleyicilerle göz teması kurdum.			
Sözlerimle uyumlu jest ve mimikler kullandım.			
Sözcükleri anlamlarına uygun kullandım.			
Konuşmamda yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullandım.			
Konuşmamı belirlenen sürede tamamladım.			
Konuşmamı uygun bitiş ifadeleriyle tamamladım.			

Şekil 7. Sekizinci Sınıf Düzeyinde Konuşma Becerisine Yönelik Öz Değerlendirme Örneği

Sekizinci sınıf düzeyi ders kitabında yer alan öz değerlendirme uygulamalarından yazma becerisine yönelik “Yazma Becerisi Öz Değerlendirme Formu” uygulaması Şekil 8’de sunulmuştur.

b) Yazma etkinliği ile ilgili performansınızı formdaki maddelere göre değerlendiriniz.

**Yazma Becerisi Öz Değerlendirme Formu**

	Evet	Hayır
Yazımı zenginleştirmek için atasözü, deyim ve özdeyiş kullandım.		
Yazımda yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullandım.		
Yazımda uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini (oysaki, özellikle, başka bir deyişle, kısaca, böylece, ilk olarak, son olarak...) kullandım.		
Yazdıklarımı yazım ve noktalama kuralları yönünden inceledim.		
Yazımda uygun anlatım biçimlerini kullandım.		

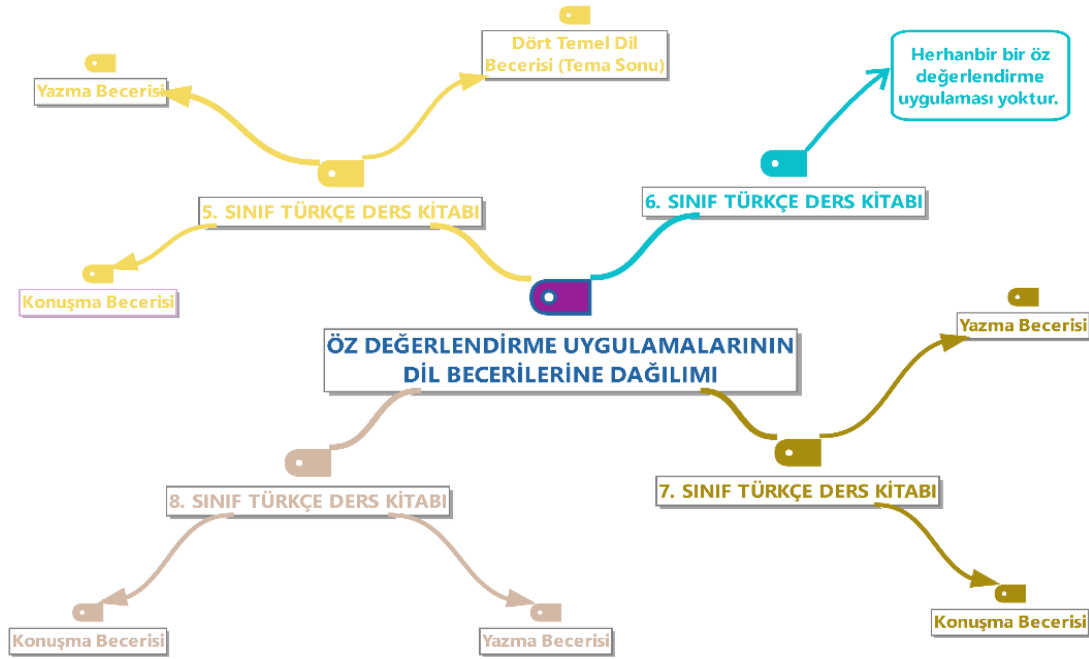
Şekil 8. Sekizinci Sınıf Düzeyinde Yazma Becerisine Yönelik Öz Değerlendirme Örneği

### Ortaokul Düzeyinde Öz Değerlendirme Uygulamalarının Dağılımı

Türkçe Dersi Öğretim Programı’nın (MEB, 2019a) ölçme-değerlendirme bölümünde öğrencilerin öz değerlendirme yapmalarının teşvik edilmesi üzerinde durulmuştur. Programın ortaokul düzeyi kazanımları incelendiğinde, programda öz değerlendirme uygulamalarına yönelik herhangi bir kazanımın olmadığı görülmektedir. Ancak öz değerlendirme formlarında yer alan

maddeler ayrı ayrı incelendiğinde, bu maddelerin öz değerdendirme yer aldığı dil becerisi kazanımlarıyla ilişkili olduğu belirlenmiştir.

Ortaokul Türkçe ders kitaplarında (MEB, 2019b, 2019c, 2019d, 2019e) yer verilen öz değerdendirme uygulamalarının dil becerilerine yönelik dağılımı Şekil 9’da gösterilmiştir.



Şekil 9. Ortaokul Düzeyinde Öz Değerdendirme Uygulamalarının Dil Becerilerine Dağılımı

Şekil 9 incelendiğinde beşinci sınıf düzeyi ders kitabında konuşma, yazma ve dört temel dil becerisi; yedinci ve sekizinci sınıf düzeyleri ders kitaplarında konuşma ve yazma becerilerine yönelik öz değerdendirme uygulamalarına yer verildiği; altıncı sınıf düzeyi ders kitabında ise herhangi bir öz değerdendirme uygulamasına yer verilmediği görülmektedir. Ders kitaplarında dinleme/izleme ve okuma becerilerine yönelik beşinci sınıf dışında herhangi bir öz değerdendirme uygulamasına yer verilmemiş ve beşinci sınıfta ise dört temel dil becerisine yönelik genel bir öz değerdendirme uygulamasına yer verilmiştir. Bu durum, tamamlayıcı ölçme-değerdendirme aracı olarak öz değerdendirme ortaokul Türkçe ders kitaplarında dört temel dil becerisini kapsayacak şekilde yer almadığı şeklinde yorumlanabilir.

Ortaokul Türkçe ders kitaplarında (MEB, 2019b, 2019c, 2019d, 2019e) yer verilen öz değerdendirme uygulamalarının genel görünümü (sınıf düzeyleri, dil becerileri, başlıkları ve sıklığı) Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4 incelendiğinde beşinci sınıf düzeyinde 5, yedinci sınıf düzeyinde 5 ve sekizinci sınıf düzeyinde 5 olmak üzere ortaokul düzeyi ders kitaplarında toplam 15 öz değerdendirme uygulamasına yer verildiği; altıncı sınıf düzeyinde ise yer verilmediği görülmektedir. Öz değerdendirme uygulamalarının başlıkları incelendiğinde konuşma becerisine yönelik “Konuşmamı

Değerlendiriyorum”, “Münazara Değerlendirme” ve “Sözlü Sunum Becerisi Öz Değerlendirme”; yazma becerisine yönelik “Öyküleyici Metin Öz Değerlendirme”, “Bilgilendirici Metin Öz Değerlendirme”, “Yazdıklarımı Değerlendiriyorum” ve “Yazma Becerisi Öz Değerlendirme” başlıklarının kullanıldığı görülmektedir.

**Tablo 4.** Ortaokul Düzeyinde Öz Değerlendirme Uygulamaları

<i>Sınıf Düzeyi</i>	<i>Dil Becerisi</i>	<i>Uygulama</i>	<i>Sıklık</i>
5. Sınıf	Konuşma	Konuşmamı Değerlendiriyorum	2
		Öyküleyici Metin Yazma Öz Değerlendirme	1
	Yazma	Bilgilendirici Metin Yazma Öz Değerlendirme	1
		Dört Temel Beceri	Kendimi Değerlendiriyorum
6. Sınıf	Herhangi bir öz değerlendirme uygulaması yoktur.		
7. Sınıf	Konuşma	Konuşmamı Değerlendiriyorum	2
		Münazara Değerlendirme	1
	Yazma	Yazdıklarımı Değerlendiriyorum	2
8. Sınıf	Konuşma	Sözlü Sunum Becerisi Öz Değerlendirme	2
	Yazma	Yazma Becerisi Öz Değerlendirme	3

### Tartışma

Araştırma, Türkçe öğretiminde öz değerlendirme uygulamalarını ortaokul Türkçe ders kitapları bağlamında incelemeyi kapsamaktadır. Alanyazında doğrudan ortaokul Türkçe ders kitaplarında öz değerlendirme uygulamalarını inceleyen ve dil becerileri bağlamında değerlendiren başka bir araştırmanın bulunmaması nedeniyle konu, alanyazında öz değerlendirmeye yönelik kaynaklar üzerinden tartışılmıştır. Tartışma bölümünden sonra, araştırmanın ayrıntılı sonuçlarına yer verilmiş ve sonuçlardan hareketle de geliştirilen öneriler sunulmuştur.

Eğitim sistemimizde değerlendirme çalışmaları çoğunlukla öğretmen tarafından yapılmasına karşın yapılandırmacı yaklaşımla birlikte öğrenci ve velinin de değerlendirme sürecine katılımı ön plana çıkmıştır (Alıcı, 2020, s. 151). Öğrencilere çalışmalara karar vermede, değerlendirme sürecine katılımda ve öğrenmelerinin sorumluluğunu almada görevler düşmektedir (Şahin, 2019, s. 232). Öğrencinin değerlendirme sürecine katılımını sağlamanın en önemli araçlarından biri de öz değerlendirmedir. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın (MEB, 2019a) ölçme-değerlendirme bölümünde; öğrencilerin kendi öğrenmelerinin sorumluluğunu almalarında öz değerlendirme becerisini edinmelerinin önemli olduğu, yapılan etkinlikler sonunda öğrencilerin çeşitli sorular ve formlar aracılığı ile öz değerlendirme yapmalarının teşvik edilmesi gerektiği belirtilmektedir. Gültekin (2017) akran, grup ve öz değerlendirmelerde yaygın olarak dereceleme ölçekleri ve açık uçlu maddelerin bir arada kullanıldığını belirtmektedir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgularda, ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan öz değerlendirme uygulamalarının yalnızca dereceleme

ölçeklerden oluştuğu, bu uygulamalarda açık uçlu değerlendirme sorularına yer verilmediği belirlenmiştir.

Kösterelioğlu ve Çelen (2016) yaptıkları çalışmada, öğretmen adaylarının öz değerlendirme yönteminin öğrenende sorumluluklarının farkına varma, kendini ifade etme, kendisini değerli hissetme ve eleştirel bakışlarının gelişimini de olumlu etkileyeceğini düşündüklerini belirlemişlerdir. Öğretmen adaylarının öz değerlendirmeyle ilgili olumlu düşüncelere sahip olması ve öğretmen olarak çalışmaya başladıklarında öğrencilere öz değerlendirme yapabilme fırsatları sunmaları önemlidir. Sonuçta öğretmenler, ders kitapları üzerinden dersi anlatmakta ve etkinlikleri yine ders kitaplarını rehber olarak gerçekleştirmektedirler. Öz değerlendirme becerisinin öğrencilere kazandırılabilmesi, öğretmenlerin öz değerlendirmeyle ilgili olumlu algı taşımaları ile gerçekleşebilmektedir. Konu ile ilgili Aslan (2020), öğretmenlerin öğretme ortamında etkili bir şekilde ölçme ve değerlendirme araçlarını kullanabilmeleri için hizmet öncesi eğitim dönemlerinde ölçme ve değerlendirmeye yönelik olumlu tutum geliştirmeleri gerektiğini belirtmektedir.

Külte-Çağlar (2016) yaptığı çalışmada, öğrenci öz değerlendirme ve öğretmen özet değerlendirme çalışmalarından ve görüşmelerden çıkan bulgulara göre ilk çalışmalardan sonraki çalışmalara doğru öğrenci öz değerlendirmelerinin ve öğretmen değerlendirmelerinin birbirlerine yaklaştığını belirtmektedir. Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan öz değerlendirme formlarında, öğrenci değerlendirmesi ile öğretmen değerlendirmesinin karşılaştırılmasına yönelik herhangi bir yönerge ya da açıklamanın yer almadığı belirlenmiştir. Öğrencilerin öz değerlendirmeleri sağlıklı yapabilmelerinin öğretmen tarafından yapılan değerlendirme ile kendi değerlendirmelerini karşılaştırmasına bağlı olduğu söylenebilir.

Doğan-Kahtalı ve Çelik (2020) yaptıkları çalışmada, Türkçe öğretmenlerinin öğrenci performansına dayalı (tamamlayıcı) ölçme ve değerlendirme araçlarını tam anlamıyla kullanmadığı, geleneksel araçların öğretmenler tarafından daha fazla tercih edildiği sonucuna ulaşmışlardır. Bunun yanı sıra çalışmada öğretmenlerin görüşme, öz değerlendirme, akran ve grup değerlendirmesi, otantik görevler ve gözlem türü alternatif ölçme-değerlendirme araçlarını sıklıkla kullanmayı tercih etmediği belirtilmektedir. Türkçe öğretmenleri, Türkçe ders kitapları üzerinden Türkçe öğretimi gerçekleştirmektedirler. Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan öz değerlendirme uygulamalarının nicelik açısından yetersiz oluşu da Türkçe öğretmenlerinin öz değerlendirme uygulamalarını tercih etmeyişinde etkili olabilir.

Andrade ve Valtcheva (2009), öz değerlendirmenin öz düzenlemenin temel bir unsuru olduğunu, bunun nedeni olarak da bir görevin hedeflerinin farkındalığını ve kişinin bu hedeflere yönelik ilerlemesini kontrol etmeyi içerdiğini belirtmektedirler. Schunk (2003) öz değerlendirme sonucunda hem öz düzenleme becerisinin gelişebileceğini hem de başarının artabileceğini

belirtmektedir. Öz değerlendirme, öz düzenleme becerisinin gelişimini desteklemesi yönüyle dil becerilerinin öğretiminde etkili bir yol olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle ortaokul Türkçe ders kitaplarında öğrencilerin ana dili becerilerinin gelişimlerini desteklemek için öz değerlendirme uygulamalarına daha sık yer verilmesi gerekmektedir.

### Sonuç ve Öneriler

Araştırmanın bulgularından hareketle ulaşılan sonuçlar aşağıda sunulmuştur:

Beşinci sınıf düzeyi ders kitabında konuşma becerisine yönelik 2 ve yazma becerisine yönelik 2 öz değerlendirme uygulamasına yer verilmiştir. Dinleme/izleme ve okuma becerilerine yönelik ise herhangi bir öz değerlendirme uygulamasına yer verilmemiştir. Ders kitabında her tema sonunda dört temel dil becerisini kapsayan genel bir öz değerlendirme yapılması önerilmiştir. Bu uygulama da dâhil ders kitabında toplamda 5 öz değerlendirme uygulamasına yer verilmiştir.

Altıncı sınıf düzeyi ders kitabında herhangi bir öz değerlendirme uygulamasına yer verilmemiştir.

Yedinci sınıf düzeyi ders kitabında konuşma becerisine yönelik 3 ve yazma becerisine yönelik 2 öz değerlendirme uygulamasına yer verilmiştir. Dinleme/izleme ve okuma becerilerine yönelik ise herhangi bir öz değerlendirme uygulamasına yer verilmemiştir. Ders kitabında toplamda 5 öz değerlendirme uygulamasına yer verilmiştir.

Sekizinci sınıf düzeyi ders kitabında konuşma becerisine yönelik 2 ve yazma becerisine yönelik 3 öz değerlendirme uygulamasına yer verilmiştir. Dinleme/izleme ve okuma becerilerine yönelik ise herhangi bir öz değerlendirme uygulamasına yer verilmemiştir. Ders kitabında toplamda 5 öz değerlendirme uygulamasına yer verilmiştir.

Ders kitaplarında sınırlı sayıda yer alan öz değerlendirme uygulamaları, üçlü Likert tipi dereceleme ile düzenlenmiştir. Uygulamalarda öğrencilere “Evet”, “Kısmen”, “Hayır” seçenekleri sunulmuştur. Bazı öz değerlendirme uygulamalarında ise öğrencilere “Evet”, “Hayır”, “Kısmen” seçenekleri sunulmuştur. Yalnızca bir öz değerlendirme uygulamasında öğrencilere “Evet” ve “Hayır” seçenekleri sunulmuştur. Öz değerlendirme uygulamalarında öğrencilere yazılı bir seçenek sunulmamıştır. Uygulamalarda yer alan başlıklar, maddeler ve maddelerin sayıları, sınıf düzeylerine göre farklılık göstermektedir. Öz değerlendirmeye ilişkin bir puanlama belirtilmemiştir. Öğrenciler, öz değerlendirmeyi tamamladıklarında öz değerlendirmesinin hangi düzeye karşılık geldiğini öğrenememektedir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (MEB, 2019a) öz değerlendirmeye yönelik herhangi bir kazanım bulunmamaktadır. Öz değerlendirme uygulamalarında yer alan maddeler, uygulandığı dil becerisi kazanımlarıyla ilişkilidir. Ortaokul Türkçe ders kitaplarında toplamda 15 öz değerlendirme

uygulanmasına yer verilmiştir. Öz değerlendirme uygulamaları yalnızca konuşma ve yazma becerilerine yönelik hazırlanmıştır. Beşinci sınıf düzeyi ders kitabında ise dört temel dil becerisinin yer aldığı ve her tema sonunda yapılması önerilen genel bir öz değerlendirme uygulamasına yer verilmiştir. Bu uygulamanın her temanın sonunda yer almayıp ders kitabının son temasının sonunda yer alması, öz değerlendirmenin uygulanmasında sorun oluşturabilecektir. Altıncı sınıf düzeyi ders kitabında öz değerlendirme uygulamasına hiç yer verilmemesi, ders kitabının önemli bir eksikliğidir. Bu sonuçlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde ortaokul Türkçe ders kitaplarının öz değerlendirme açısından yetersiz olduğu söylenebilir.

Araştırma sonuçlarından hareketle geliştirilen öneriler şunlardır:

1. Öz değerlendirmeye programda kazanım olarak yer verilmelidir.
2. Öz değerlendirme, her sınıf düzeyi ders kitabında dört temel dil becerisini kapsayacak şekilde yer almalıdır.
3. Her metnin sonunda metne yönelik kazanımlarla ilişkili öz değerlendirme yapılmalıdır.
4. Türkçe öğretiminde öz değerlendirme uygulaması daha sık kullanılmalıdır.
5. Öz değerlendirme uygulamalarından öğrencilerin karar verme, öğrenme sürecini izleme ve eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesinde yararlanılmalıdır.

#### Kaynaklar

- Andrade, H. & Valtcheva, A. (2009). Promoting learning and achievement through self-assessment. *Theory into Practice*, 48(1), 12-19. doi: [10.1080/00405840802577544](https://doi.org/10.1080/00405840802577544)
- Alıcı, D. (2020). Performansa dayalı ölçme. S. Tekinal (Ed.), *Eğitimde ölçme ve değerlendirme* (6. b.) içinde (s. 123-163). Ankara: Pegem Akademi.
- Aslan, S. (2020). Öğretmen adaylarının ölçme değerlendirmeye yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16, 6047-6068. doi: [10.26466/opus.755991](https://doi.org/10.26466/opus.755991)
- Benson, P. (2011). *Teaching and researching autonomy* (2. b.). London: Pearson Education Limited.
- Doğan-Kahtalı, B. & Çelik, Ş. (2020). 2019 Türkçe Öğretim Programı'nda ölçme ve değerlendirme ile Türkçe öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme araçlarını kullanma düzeyleri. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 237-244. doi: [10.38089/ekvad.2020.17](https://doi.org/10.38089/ekvad.2020.17)
- Duran, E. & Öztürk, E. (2019). Türkçe öğretiminde ölçme ve değerlendirme. H. Akyol & A. Şahin (Ed.), *Öğretmen adayları ve öğretmenler için Türkçe öğretimi* (2. b.) içinde (s. 261-280). Ankara: Pegem Akademi.
- Gardner, D. (2000). Self-assessment for autonomous language learners. *Links & Letters*, 7, 49-60.



- Göçer, A. (2019). Türkçe öğretiminde ölçme ve değerlendirme. H. Kavruk & H. Kurnaz (Ed.), *Türkçe öğretimi içinde* (s. 253-293). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Göçer, A., Arslan, S. & Çaylı, C. (2017). Türkçe eğitiminde öğrenci gelişim durumunun belirlenmesinde süreç temelli tamamlayıcı ölçme değerlendirme yöntem ve araçları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(28), 263-292.
- Gültekin, S. (2017). Performans dayanaklı değerlendirme. R. N. Demirtaşlı (Ed.), *Eğitimde ölçme ve değerlendirme* (4. b.) içinde (s. 223-256). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Harris, M. (1997). Self-assessment of language learning in formal settings. *ELT Journal*, 51(1), 12-20.
- Keser-Özmantar, Z. (2018). Örnekleme yöntemleri ve örnekleme süreci. K. Beycioğlu, N. Özer & Y. Kondakçı (Ed.), *Eğitim yönetiminde araştırma içinde* (s. 88-109). Ankara: Pegem Akademi.
- Kösterelioğlu, İ. & Çelen, Ü. (2016). Öz değerlendirme yönteminin etkililiğinin değerlendirilmesi. *İlköğretim Online*, 15(2), 671-681.
- Külte-Çağlar, S. (2016). *Türkçe dersinde öğrencilerin strateji öğretimi ve özdeğerlendirme yoluyla özetleme becerilerinin geliştirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <http://i-rep.emu.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11129/2822/ca%c4%9flarseher.pdf?sequence=1> sayfasından erişilmiştir.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber* (S. Turan, Çev. Ed.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- MEB. (2006). *İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- MEB. (2019a). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- MEB. (2019b). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu 5. sınıf Türkçe ders kitabı*. Ankara: Anıtepe Yayıncılık.
- MEB. (2019c). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu 6. sınıf Türkçe ders kitabı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- MEB. (2019d). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu 7. sınıf Türkçe ders kitabı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- MEB. (2019e). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu 8. sınıf Türkçe ders kitabı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Schunk, D. (2003). Self-efficacy for reading and writing: Influence of modeling, goal setting, and self evaluation. *Reading & Writing Quarterly*, 19, 159-172.
- Sulak, S. E. & Süğümlü, Ü. (2020). Türkçe öğretiminde strateji, yöntem ve teknikler. H. Akyol & A. Şahin (Ed.), *Türkçe öğretimi* (2. b.) içinde (s. 333-366). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Şahin, A. (2020). Konuşma eğitimi. H. Akyol & A. Şahin (Ed.), *Öğretmen adayları ve öğretmenler için Türkçe öğretimi* (2. b.) içinde (s. 103-127). Ankara: Pegem Akademi.
- Şahin, M. G. (2019). Performansa dayalı değerlendirme. B. Çetin (Ed.), *Eğitimde ölçme ve değerlendirme* içinde (s. 217-258). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şentürk, B. (2017). The power of self-assessment in foreign language education. *Karaelmas Journal of Educational Sciences*, 5, 352-359.
- Uysal, M., Öztürk, H. & Döş, İ. (2015). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme* (2. b.). Ankara: Nobel Akademi.
- Yaylak, E. (2020). Etkileşimli sosyal bilgiler defteri (ESBD) uygulamasına ilişkin bir durum çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 45(204), 65-89. doi: [10.15390/EB.2020.8809](https://doi.org/10.15390/EB.2020.8809)
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (9. b.). Ankara: Seçkin.

### Extended Summary

Amendments have been made about curricula since the 2005-2006 academic year in Turkey, and curricula based on contemporary approaches have been developed. Complementary measurement and evaluation tools have been proposed with regard to the measurement-evaluation dimension of the curriculum. Students have the opportunity to evaluate their thinking processes and the products they produce at the end of this process thanks to the complementary measurement-evaluation tools (Göçer, Arslan, and Çaylı, 2017, p. 264). Complementary measurement-evaluation tools such as portfolio, performance, and structured grid are recommended in the Primary Education Turkish Course Curriculum (Ministry of National Education [MoNE], 2006). This understanding is adopted for the Turkish Course Curriculum (MoNE, 2019a). One of the complementary measurement-evaluation tools is self-assessment. Self-assessment has gained significance particularly in language learning within the framework of autonomous learning understanding. It is a common view that self-assessment is the basic language teaching strategy in autonomous language learning as it enables students to monitor their own progress and respond to their personal needs (Şentürk, 2017). Benson (2011) noted that students' assessment of their own learning is a key element for autonomous language learning. There is no such a study specifically published on revealing whether self-assessment measurement-evaluation practices are included in textbooks, which are one of the teaching materials used in teaching Turkish as a mother tongue. This is considered as a gap in the related literature. In this regard, this study is expected to fill this gap. Thus, the study attempts to examine the self-assessment practices in secondary school Turkish textbooks within the context of Turkish teaching.

The research was carried out with basic qualitative research, one of the qualitative research methods. Data are collected through observation, interview, or document review in this research type

(Merriam, 2013). The study materials of the study consisted of secondary school Turkish textbooks that have been in practice since the 2019-2020 academic year. 5th Grade Turkish Textbook (MoNE, 2019b) was prepared by Anittepe Publishing; 6th Grade Turkish Textbook (MoNE, 2019c), 7th Grade Turkish Textbook (MoNE, 2019d) and 8th Grade Turkish Textbook (MoNE, 2019e) were prepared by the Ministry of National Education. The activities in the textbooks and the end-of-theme measurement-evaluation questions were examined by the researcher. The elements determined by the researcher as self-assessment were sent to three Turkish teachers, and their opinions were taken. The data collection process lasted for a month, including one textbook per week. A descriptive analysis technique was used during data analysis. Textbooks were transferred to the MAXQDA 20 qualitative data analysis program in pdf format, and the analyses were conducted via the program. The self-assessment measurement-evaluation tool in the textbooks was classified according to language skills, and the frequency of the self-assessment tool was presented.

These are the results achieved by the research:

The fifth-grade textbook was determined to include two self-assessment tools for speaking skill and two for writing skill. No self-assessment tool was found related to listening/monitoring and reading skills. The textbook recommends a general self-assessment covering four basic language skills at the end of each theme. A total of five self-assessment tools are included in the textbook, including this form.

No self-assessment tool was found in the sixth-grade textbook.

The seventh-grade textbook was identified to hold three self-assessment tools for speaking skill and two for writing skill. No self-assessment tool was found related to listening / monitoring and reading skills. The textbook includes five self-assessment practices in total.

The eighth-grade textbook was determined to include two self-assessment tools for speaking skill and three for writing skill. There is no self-assessment tool for listening/monitoring and reading skills. The textbook includes five self-assessment practices in total.

The self-assessment forms, which are limited in number in the textbooks, are arranged with a triple Likert type grading. "Yes, Partially, No" options were presented to the students in the form. A written option for self-assessment was not provided. The items and the number of items in the forms differ according to the grade levels. There is no scoring for self-evaluation. When students complete the self-assessment, they cannot learn what level the self-assessment corresponds to.

A total of 15 self-assessment tools are included in the secondary school Turkish textbooks. Self-assessment tools were prepared merely for speaking and writing skills. The fifth-grade textbook includes a general self-assessment tool that includes four basic language skills and recommended at the end of each theme. The fact that this tool is not included at the end of each theme but takes place at

the end of the last theme of the textbook may cause the emergence of problems in the implementation of the self-assessment tool. The nonexistence of self-assessment tools in the sixth-grade textbook is a significant lack of the textbook. When these results are evaluated as a whole, it is likely that secondary school Turkish textbooks are insufficient in terms of self-assessment.

Based upon the results, various recommendations were provided. Self-assessment should be included in the textbooks for all grade levels, and self-assessment tools should be developed at the end of each text for four basic language skills related to the acquisitions of the text.

#### **Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı**

Bu araştırmanın planlanması, yürütülmesi ve yazılı hale getirilmesinde sadece tek bir araştırmacı yer almıştır.

#### **Destek ve Teşekkür Beyanı**

Bu araştırmada herhangi bir kurum, kuruluş ya da kişiden destek alınmamıştır.

#### **Çatışma Beyanı**

Araştırmacının araştırma ile ilgili diğer kişi ve kurumlarla herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması yoktur.

#### **Etik Kurul Beyanı**

Bu araştırma, doküman incelemesi yapılarak yürütüldüğünden etik kurul onayı gerektirmemektedir.